

ГАМШГААС ХАМГААЛАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОДЛОГО СТРАТЕГИЙН ОНОЛЫН ЗАРИМ АСУУДЛУУД

SOME ISSUES IN THE THEORY OF POLICY STRATEGY FOR DISASTER PREVENTION

Б.Нямцогт

ДХИС-ийн магистрант, ахлах дэслэгч

Хураангуй. Гамшгаас хамгаалах үндэсний чадавхыг бэхжүүлэх, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр “Гамшгаас хамгаалах чадавхыг бэхжүүлэх үндэсний хөтөлбөр (2015-2025)”, “Гамшгийн эрсдэлийг олон нийтийн оролцоотой бууруулах үндэсний хөтөлбөр (2015-2025)”, “Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээг Монгол Улсад хэрэгжүүлэх дунд хугацааны стратеги (2017- 2025)” зэрэг гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого стратегийг тодорхойлсон баримт бичгийг батлан хэрэгжүүлж, улс орны аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжлийг хангахад хувь нэмрээ оруулж ирсэн байна.

Аливаа улс орны хөгжлийг дагаад өсөн нэмэгдэж буй гамшгийн эрсдэлийг бууруулах, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, шуурхай хариу арга хэмжээг авах бодит нөхцлийг бүрдүүлсэн гамшгаас хамгаалах бодлогын баримт бичгийг байгууллагын бодлого зорилтоос эхлээд төр засгийн бодлогын хэмжээнд шинжлэх ухааны үндэстэй боловсруулах аргазүйг бий болгох нь нэн тулгамдсан асуудлын нэг болоод байна. Иймд гамшгаас хамгаалах бодлого стратегийн онолын зарим асуудлыг судлаж, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлохыг зорьсон.

Abstract. "National Program for Strengthening Disaster Prevention Capacity (2015-2025)", "National Program for Disaster Risk Reduction with Community Participation (2015-2025)" and "Sendai Action Framework for Disaster Risk Reduction in Mongolia, Medium-term strategy for implementation (2017-2025)" in the field of strengthening national capacity for disaster prevention and disaster risk reduction has been approved and implemented, contributing to the security and sustainable development of the country.

It is one of the most pressing issues to create a methodology for developing disaster protection policy documents that create real conditions for reducing the risk of disasters that are increasing with the development of any country, for disaster prevention, and taking prompt response measures, starting from organizational policy objectives and at the level of government policy. Therefore, it is intended to study some theoretical issues of disaster prevention policy and strategy and determine priority areas.

Түлхүүр үг. Гамшиг, системийн онол, аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжил, чадавх

Key words. Disasters, systems theory, security, sustainable development, capacity

Оршил. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны оновчтой, тодорхой бодлогыг боловсруулж, хөгжлийн чиг хандлага, зорилго, зорилтыг зөв тодорхойлох нь нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн янз бүрийн түвшинд, гамшиг, ослын ээдрээ төвөгтэй нөхцөлд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны удирдлагыг оновчтой явуулах боломжийг бүрдүүлнэ.

Иймд байгалийн болон хүний үйл ажиллагаатай холбоотой гамшгийн нөхцөл байдал, цаашдын төлөв, шинж чанарын талаар нарийвчлан судлах, гамшгийн эрсдэлийг үнэлэх, үүний үндсэн дээр болзошгүй гамшиг, осолтой тэмцэх чадавхыг дээшлүүлэх, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангах, гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа, түүний удирдлагыг боловсронгуй болгоход чиглэсэн тодорхой бодлогыг боловсруулах хэрэгтэй.

Үндсэн хэсэг. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогоо тодорхойлохын тулд хууль эрх зүйн орчин, гамшгийн нөхцөл байдал, гамшгаас хамгаалах чадавх, эдийн засгийн хүчин чадал, дэлхий нийтийн чиг хандлага зэрэгт дүн шинжилгээ хийж тэргүүлэх чиглэлээ сонгох хэрэгтэй. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг тодорхойлоход анхаарах нэг гол онцлог бол гамшиг нь улс орныг төдийгүй бүс нутгийг, тив, дэлхийг хамарч болдгоос гадна гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа нь улс орны тогтвортой хөгжил, хүн амын аюулгүй байдлыг хангах нэг үндсэн нөхцөл болдог явдал юм.

Гамшгаас хамгаалах бодлогод гамшгийн эрсдэлийн хувьсал өөрчлөлт чухал нөлөөтэй учир стратеги тодорхойлоход урьдчилсан үнэлгээний ач холбогдол чухлаар тавигдана. Иймээс гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратегийг тодорхойлох арга зүй аюулгүй байдлын урьдчилсан үнэлгээний онол, арга зүйтэй нягт уялдаатай байна.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг төрийн бодлогоор тодорхойлдог ч олон улс, бүс нутгийн нөхцөл байдал, улс орны болон гамшгаас хамгаалах салбарын хөгжлийн бодлого, чиглэл, өнөөгийн байр суурь, гамшгийн нөхцөл байдал зэрэгт хийсэн урьдчилсан үнэлгээний үр дүнгээс бодлогын төлөв хамаарна.

Бодлого нь тодорхой зорилготой, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэлүүдтэй, эдгээр үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэх арга, хэрэгслээ тодорхойлсон, өнгөрсөн, одоо, ирээдүй гэсэн цагийг холбоог хангасан үзэл бодлын цогц илэрхийлэл байж, нэг нь нөгөөгөөсөө урган гарч ирдэг, өөр

хоорондоо учир шалтгааны холбоотой бөгөөд нэг нь нөгөөдөө төдийгүй бүхэл бүрдэлдээ нөлөөлдөг тогтвортой буцах холбоотой байх шинжийг агуулна. Энэ үндсэн шинж нь түүнийг тодорхойлох аргазүйг системийн хандлагаар авч үзэхийг нөхцөлдүүлж байна. Тиймээс гамшгаас хамгаалах бодлогыг тодорхойлох *арга зүй нь системийн хандлага* байх болно.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг тодорхойлохдоо системийн хандлагыг арга зүй болгохдоо түүний агуулгыг системийн хандлагын мөн чанарын үндэст тулгуурлах шаардлагатай юм.

Системийн хандлагын мөн чанар нь систем дэх бүх бүрэлдэхүүн хэсэг болон үйл явц өргөн хүрээнд нягт харилцан уялдаатай, тэдгээрийг бие биеэс нь хамааралгүйгээр авч үзэж болохгүй гэдэгт оршиж байна. Систем дэх дурын хүчин зүйл, параметрийн өөрчлөлт түүний бусад хувьсагчдын өөрчлөлтийг (агшин зуур, удалгүй эсвэл хангалтай урт хугацааны дараа) дагуулна. Түүгээр ч үл барам бусад хувьсагчдын байдал шууд биш, үсрэлтээр биш, харин аажмаар, хувьслаар өөрчлөгдөж болно. Янз бүрийн өөрчлөлтүүд янз бүрийн хугацаанд явагдаж болох учраас систем хугацааны хамааралд янз бүрээр өөрчлөгдөж болно.

Системийн хандлагын төв ойлголт “систем” нь үндсэн арга зүйн ачааллыг үүрэх бөгөөд объектыг бүхэлд нь түүний талууд, шинжүүд ба харилцааны нэгдэлд илэрхийлнэ. Үлдэж байгаа ойлголтууд нь судалж байгаа объектын тусгай талууд ба шинжүүдийг зөвхөн дам илэрхийлнэ.

Системийн үндсэн хэсгүүд нь элемент юм. Систем нь ерөнхий зорилгод хүрэх зориулалттай харилцан холбоо бүхий элементүүдийн цогц байдаг. Аливаа систем нь өөрөө илүү өндөр түвшингийн системийн элемент байна. Элемент гэж бүхий л системтэй харьцангуйгаар түүний бие даасан, системийн бусад элементүүдтэй тодорхой харилцаагаар холбогдсон хэсгийг ойлгоно.

Системийн өөр чухал шинж тэмдэг бол холбоо юм. Системийн хандлагад холбоо нь системийн бүтэц, түүний цаг хугацаа, орон зай дахь үйл ажиллагааг нөхцөлдүүлсэн, системийн элементүүдийн өөр хоорондын нөлөөлөл, харилцан ажиллагаа эсвэл харилцааны аргууд юм. Энэ нь системийг үүсгэгч холбоо гэж нэрлэгддэг. Тодорхой системүүдэд холбооны төрлүүд нь удирдлагын, мэдээллийн, үйл ажиллагааны гэх мэт байж болно. Том систем дэх, ялангуяа “аюул занал - хамгаалалт” хэлбэрийн эсрэг сөргөлдөгч талуудын системүүд дэх холбооны судалгаа нь өөртөө хамгийн ээдрээтэй үүргийг агуулдаг. Сөргөлдөгч талуудын системийн үйл ажиллагааны үйл явц нь өөртөө зүгээр л хохирол учруулах эсвэл түүнээс хамгаалах харилцан нөлөөллийг илэрхийлдэггүй. Түүнд талуудын удирдлагын үйл явцууд болон хангалтын үйл явцууд орно.

Системийн нэг гол үзүүлэлт нь бүтэц юм. Бүтэц гэдэгт системийн бүрэлдэхүүнийг харуулсан бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн тодорхой харилцан холбоо,

харилцан байрлалыг ойлгоно. Бодит системүүд дэх элементүүдийн байрлалын журам, элементүүдийг тодорхой байдалд хүргэх ажиллагаанууд, системийн чиглэсэн өөрчлөлтийн үйл явц системийн зохион байгуулалт мэт үзүүлэлтэд тусгалаа олдог.

Аюулгүй байдал судлалын үүднээс авч үзвэл урьдчилсан үнэлгээний өргөн хүрээний мөн чанарын ойлголт болох “Тогтвортой хөгжлийн ойлголтын төвд хүн, түүний жам ёсны хүрээлэл хүн, байгаль ба эдийн засаг гурвын хамтран бүтээж байгаа ахуй оршдог бөгөөд түгээмэл зүй тогтлын үүднээс орчлонгийн тогтвортой хөгжилд бүхэлд нь хандаагүйгээс болж хөгжлийн зарим талыг салангид, дутуу авч үзэх, түүний тогтвортой төлөвийг гаргаж чадахгүйд хүрнэ”²³ гэсэн чухал логик гаргалгаатай холбоотой байна. Тогтвортой хөгжил рүү хандсан аюулгүй байдлын үнэлгээ ба бодлогын төлөвлөлт нь ирээдүй хойч үеийнхээ хэрэгцээ шаардлагыг хангах явдалд хохирол учруулахгүй байх тооцоотойгоор хөгжлийн байгаль, нийгэм, хүн гурвын зохистой харилцааг болон хүний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн урьдчилсан үнэлгээн дээр тулгуурлах ёстой байдаг.

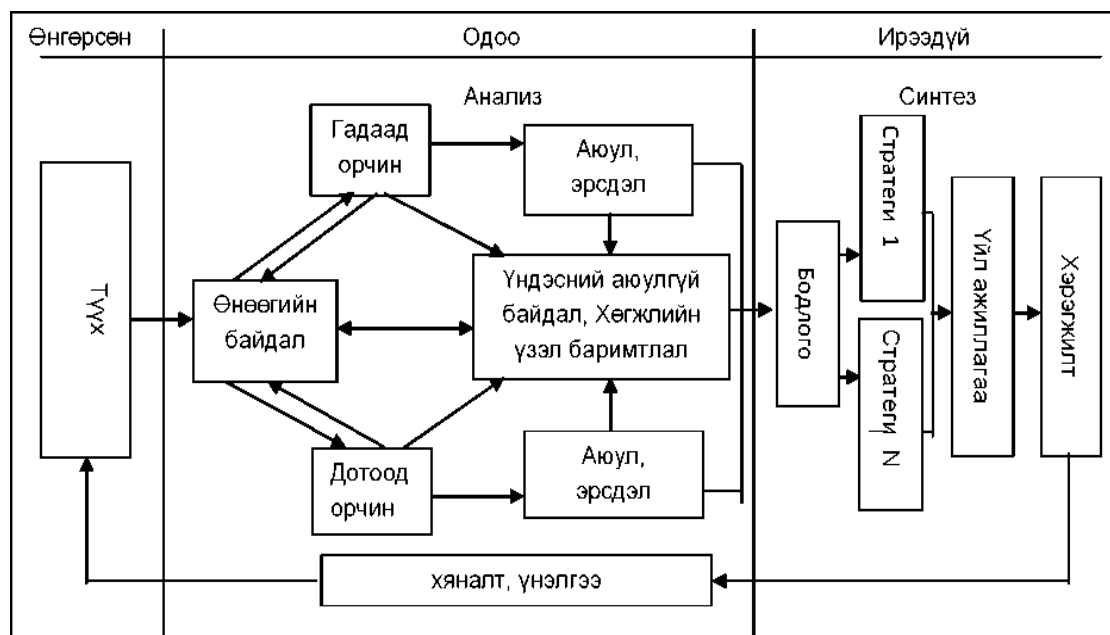
Тиймээс ирээдүйн хэтийн төлөвийг урьдчилан танин мэдэх нь нэгд, ирээдүйн тухай мэдээллийг олж авах, ашиглах аливаа аргыг нэгтгэж урьдчилсан мэдээнд хийсэн үнэлэлт дүгнэлтээ бодлогын төлөвлөлтөд тусгах; хоёрт, одоо бодитой оршиж буй бус, хараахан тодроогүй, шинээр үүсч болох үзэгдэл, үйл явцыг ирээдүй хэмээн үзэх боломжийг олгодог. Энэхүү хэтийн төлөвийг урьдчилан харах үнэлгээ нь арга зүйн хувьд гурван үе шаттай явагдана.²⁴ Үүнд:

- эхний шат нь өнгөрснийг судлах;
- хоёр дахь шат нь одоог задлан шинжлэх;
- гурав дахь шат нь өмнөх хоёр шаттай холбоотойгоор ирээдүйг төсөөлөх буюу бодлогыг тодорхойлох логик үйлдэл байна.

²³Ган-Өлзий Ч., “Тогтвортой хөгжил: оюуны ертөнцийн философи” УБ., 2018 он

²⁴ Даш П., Сэржмядаг Д., “Гамшгаас хамгаалах бодлого, стратеги” УБ., 2020 он

Энэхүү арга зүйг үйл явцын бүдүүвчээр илэрхийлэн зураг 3-д харууллаа.

Зураг 3. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг тодорхойлох аргазүйн хүрээ

Эх сурвалж. О.Үржин илтгэлээс

Бодлого ба стратегийн харилцан хамаарал: Бодлого, стратеги хоёрыг нэг нэгнээс нь салган авч үзэх боломжгүй, өөр хоорондоо нягт холбоотой цогц ойлголт юм. Учир нь стратеги нь бодлогодоо захирагдаж, үйлчлэгчийн үүрэг гүйцэтгэх бөгөөд эргээд түүндээ нөлөөлж байдаг²⁵. Хамгийн товчоор хэлэхэд бодлого гэдэг нь баримтлах чиглэх, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа, харин стратеги гэдэг нь цогц арга хэмжээ, хэрэгжүүлэх арга зам гэж судлаачид үзсэн байна²⁶.

Бодлого нь тухайн үзэл баримтлалд тулгуурлан бодит нөхцөл байдлыг үнэлж дүгнэсний үндсэн дээр тухайн байгууллага, салбар, нийгэм, улсын зайлшгүй хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлсноор тэдгээр хэрэгцээ, шаардлагыг хангах үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах зорилго, чиглэл, арга, хэрэгсэл бүхий үндсэн зарчмуудын талаарх үзэл бодлын цогц хэлбэрээр боловсруулагдан зохих журмын дагуу батлагдан гардаг²⁷.

²⁵ Равжаа Б., Батлан хамгаалах бодлого, стратеги, Батлан хамгаалах бодлого, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, илтгэлүүдийн эмхэтгэл, Уб., 2015,

²⁶ Равжаа Б., Батлан хамгаалах бодлого, стратеги, Стратеги судлал сэтгүүл, Уб., 2009, №47

²⁷ Даш П., Бодлого боловсруулах онол, аргазүйн үндэс, Гамшиг судлал, инновац сэтгүүл, Уб., 2019 №2

Бодлогын баримт бичгүүд шийдвэр гаргах, стратеги боловсруулах үндэслэл болдог. Үүнээс төрийн гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлогоор гамшгаас хамгаалах стратегийг тодорхойлдог гэсэн хийж болохоор байна.

Бодлого нь тодорхой үзэл баримтлал дээр тулгуурласан байх ёстой. Үзэл баримтлал нь нийгмийн хөгжлийн чиг хандлагатай уялдан гардаг, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжийн үзэл санаанд нийцэн боловсрогдсон, тухайн чиглэлд голлон баримтлах чиг шугам юм.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тулгуурласан байх болно. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг үндэсний аюулгүй байдлын хүрээнд улс орны тогтвортой хөгжлөөс эхлээд иргэн бүрийн амь нас, ахуй амьдралыг аливаа гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлж буй төрийн бодлого хэмээн үзэж болно. Энэхүү бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратегиудыг боловсруулж хэрэгжүүлэх ба энэ стратеги нь бодлогоо дэмжин түүнийг хэрэгжүүлэх зорилго, арга зам, арга хэрэгслийг болон түүнд шаардагдах нөөц, цаг хугацааг тодорхойлж өгнө.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратеги нь гамшгаас хамгаалах бодлогоо дэмжин, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилго, арга зам, арга хэрэгслийг болон түүнд шаардагдах нөөцийг тодорхойлсон өргөн хүрээний асуудлыг хамарч байгаа бөгөөд эндээс дүгнэхэд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратеги гэж улс орны хэмжээнд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогын зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн дээд түвшиний, нарийвчлагдаагүй төлөвлөгөө гэж ойлгож болохоор байна.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого, стратегийн харилцан хамаарлаас үзэхэд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогод түүнийг хэрэгжүүлэх стратеги агуулагдаж байдаг нь тодорхой байна.

Стратеги нь хариу үйлдлийн шинжийг агуулдаг хамгаалалтын арга хэрэгсэл учраас (Ш.Паламдорж, 2017) бодлогын хэрэгжилтийг хангах чанартай байдаг. Тодруулбал, хэдийгээр гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратеги нь бодлогодоо захирагдаж, үйлчилж байдаг учраас стратеги нь гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогыг хэрэгжүүлэх үндсэн механизм болдог.

Бодлого нь стратеги боловсруулах үндэс болдог тул гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратегийн баримт бичгийн үндэс болсон гамшгаас хамгаалах талаар төрөөс баримтлах бодлогыг боловсруулахын тулд түүний агуулга, мөн чанар, баримтлах зарчим, гол чухал шалгуур үзүүлэлтүүдийг шинжлэх ухааны үндэстэй тодорхойлоход бүтээлчээр хандаж, бодлого боловсруулах арга зүйн үндэст тулгуурлан, гамшгийн нөхцөл байдал, гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон арга, арга барилыг сонгон хэрэглэх хэрэгтэй.

Бодлого, стратегийн харилцан хамаарлыг тодорхойлоход зайлшгүй ач холбогдолтой өөр нэг чухал ойлголт бол тактик юм. Эдгээр гурван ойлголтын ялгааг дараах байдлаар тайлбарлаж болох юм. Стратеги нь ерөнхий шинжтэй, байгууллагын ирээдүйд чиглэсэн хөтөч, зам заагч байдаг бол тактик нь нөөц болон цаг хугацааны хувьд илүү тодорхой байж стратегийг бодит ажил хэрэг болоход илэрнэ.

Бодлого бол стратеги болон тактикийг оновчтой үйл ажиллагааны тогтолцоонд нэгтгэдэг. Өөрөөр хэлбэл, “стратеги” дээр нэмэх нь “тактик” тэнцүү “бодлого” болно.

Бодлого нь шийдвэр гаргах, стратеги боловсруулах үндэслэл болдог. Энэ нь төрийн гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогоор гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратегийг тодорхойлдог гэдгийг харуулж байна.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа гэж гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, эрэн хайх, аврах, хор уршгийг арилгах, хүмүүнлэгийн тусламж үзүүлэх, хойшлуулшгүй сэргээн босгох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийг хэлнэ.²⁸

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаанд дараахь зарчмыг баримтална. Үүнд:

1. хүмүүнлэг, шуурхай, ил тод, хариуцлагатай байх;
2. мэргэжлийн нэгдмэл удирдлагатай байх;
3. шинжлэх ухаан, дэвшилтэт техник, технологи, инновацид тулгуурласан байх;
4. өмчийн хэлбэрийг үл харгалзах;
5. иргэдийн оролцоонд тулгуурлах.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагаа нь гамшгийн өмнөх, гамшгийн үе, хойшлуулшгүй сэргээн босгох ажиллагаа гэсэн үе шаттай.

---

²⁸ Гамшгаас хамгаалах тухай хууль. (2017)

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны үе шатуудад хэрэгжүүлэх арга хэмжээг Хүснэгт 1-д үзүүлээ.

1. Гамшгийн өмнөх үйл ажиллагаа		
1	Гамшгийн эрсдэлийг үнэлэх	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээд нь өмчийн хэлбэрийг үл харгалзан гамшгийн эрсдэлийн ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээ хийнэ. ²⁹
	Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааг төлөвлөх	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, гамшгаас хамгаалах алба, хуулийн этгээд гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөтэй байна. Гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө нь гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, бэлэн байдлыг хангах, эрэн хайх, аврах, хор уршгийг арилгах, хойшлуулшгүй сэргээн босгох, хүмүүнлэгийн тусламжийг зохион байгуулах удирдлагын баримт бичиг байна. ³⁰
	Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, байгууллага, хуулийн этгээд дараахь арга хэмжээг авна. ³¹ Үүнд: -болзошгүй гамшгийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгах; -барилга байгууламж, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг зэрэг улс, орон нутгийн төсөвт байгууллага, үйлдвэр, үйлчилгээний байгууллагын аюулгүй байдлын шаардлага, стандартыг хангах; -гамшгийн эрсдэлийг бууруулах бүтцийн болон бүтцийн бус арга хэмжээг хэрэгжүүлэх; -гамшигтай тэмцэх чадавхыг нэмэгдүүлэх; -хөгжлийн бодлогын төлөвлөлтөд гамшгийн эрсдэлийг тооцох.
	Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлыг хангах	Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдал нь дараах зэрэгтэй байна. ³² Үүнд: 1. Өдөр тутмын бэлэн байдал; (гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ хийлгэх, гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хянах; харилцаа холбоо, зарлан мэдээлэх хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангах, тогтоосон дохиогоор ажиллах арга, ажиллагаанд хүн амыг сургаж дадлагажуулах; гамшгаас хамгаалах хүч хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангах; гамшгаас хамгаалах хүч хэрэгслийн бэлэн байдлыг хангах; гамшгаас хамгаалах судалгаа, шинжилгээний мэдээллийг түгээх; гамшгийн болон орон нутгийн нөөц бүрдүүлэх; гамшгийн үед дайчлан гаргах хүч хэрэгслийн бүртгэл, тооцоог гаргах; салбар дундын төлөвлөгөө, мэдээ, мэдээлэл солилцох, хамтран ажиллах;)

²⁹ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.7.1.)

³⁰ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.8.2.)

³¹ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.9.1.)

³² Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.10.1.)

	2. Өндөржүүлсэн бэлэн байдал; (гамшгийн зарлан мэдээллийн дохиог хүн амд хүргэх, гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөнд тодотгол хийх, хэрэгжүүлэх; засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээдийг ажлын тусгай горимд шилжүүлэх; гамшгийн зарлан мэдээллийг хүн амд шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх; хорио цээр, хязгаарлалтын дэглэм тогтоох, хүч хэрэгсэл, гамшгийн болон орон нутгийн нөөцийг дайчлах; гамшгийн нөөцийг улсын хэмжээнд Засгийн газрын шийдвэрээр, орон нутагт тухайн шатны Засаг даргын шийдвэрээр нэмэгдүүлэх; соёл урлаг, олон нийтийн арга хэмжээ зохион байгуулахыг хязгаарлах, цуцлах, хориглох; харилцаа холбоо, эрчим хүч, хүнс хангамж, шатахуун түгээх газар болон стратегийн зориулалттайгаас бусад худалдаа, үйлдвэрлэл, нийтийн үзвэр, үйлчилгээний газар, боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг бүрэн болон хэсэгчилсэн байдлаар түр зогсоох, хилийн боомтыг түр хаах, эсхүл түүгээр нэвтрэх хөдөлгөөнийг хязгаарлах; голомтын бүсээс хүн, мал, амьтан, эд хөрөнгийг түр нүүлгэн шилжүүлэх, нэрвэгдэгсдэд тусламж үзүүлэх, түр орон байр, хүнс тэжээлээр хангах арга хэмжээг зохион байгуулах; нийгэм-эдийн засгийн аюулгүй, тогтвортой байдал, хүн амын үйлчилгээний хэвийн нөхцөлийг хангахад чухал үүрэг бүхий хуулийн этгээдэд тусгай дэглэм тогтоож мөрдүүлэх; төрийн болон төрийн өмчит байгууллагын үүрэг, зориулалт, хөдөлмөрийн нөхцөл, ажлын цагийн хуваарийг тогтоосон хугацаагаар өөрчлөх; улсын онц чухал, төрийн тусгай хамгаалалтад байгаа болон стратегийн ач холбогдол бүхий объект, байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах шаардлагатай арга хэмжээг авах; стратегийн хүнс, бараа, бүтээгдэхүүний хомсдол, үнийн хөөрөгдөл болон нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг холбогдох байгууллагад чиглэл болгох, хяналт тавих; олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл болон нийгмийн сүлжээн дэх гамшгийн тухай илт худал мэдээллийн тархалтыг бууруулах, зогсоох арга хэмжээг тухайн нөхцөлийн хэр хэмжээнд тохируулан тодорхой хүрээ, хугацаатайгаар авч хэрэгжүүлэх; эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргах, хэрэгжилтийг хангуулах; гамшиг, гамшгийн онцгой нөхцөл байдал үүссэн үед улсын хил хамгаалах байгууллага холбогдох байгууллагатай хамтран хилийн боомтод тусгай дэглэм тогтоож, мөрдүүлэх; химийн хорт болон аюултай бодис, ачаа тээвэрлэлтийг хязгаарлах, шаардлагатай тохиолдолд түр хугацаагаар зогсоох; зайлшгүй шаардлагатай

		тохиолдолд иргэн, байгууллага, хуулийн этгээдээс холбогдох мэдээллийг авах бөгөөд тухайн мэдээллийн нууцлалыг хадгалах, түүнчлэн гамшгаас хамгаалахаас бусад зорилгоор урвуулан ашиглахгүй байх;) 3. Бүх нийтийн бэлэн байдал; (дээрх 1,2 заасан арга хэмжээг бүхэлд нь хэрэгжүүлнэ.)
	Гамшгаас хамгаалах хяналтыг хэрэгжүүлэх	Гамшгаас хамгаалах хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт, гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээ, гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд гамшгаас хамгаалах улсын хяналтын байцаагч хяналт тавина. ³³
	Гамшгаас хамгаалах сургалт зохион байгуулах	Гамшгаас хамгаалах сургалт нь төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээдийн албан тушаалтан, ажилтан болон иргэнийг сургаж дадлагажуулахад чиглэнэ. Гамшгаас хамгаалах сургалтыг дараахь ангиллаар явуулна.³⁴ Үүнд: 1.Удирдах албан тушаалтны; 2.Онцгой байдлын байгууллагын; 3.Оюутан, сурагч, сургуульд элсэхийн өмнөх насны хүүхдийн; 4.Төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээдийн албан тушаалтан, ажилтны; 5.Гамшгаас хамгаалах алба, мэргэжлийн ангийн; 6.Иргэний.
	Гамшгийн мэдээллийн сан бүрдүүлэх	Тохиолдсон гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын дүн мэдээг нэгтгэх, статистикийн мэдээллийг боловсруулах, гамшгаас хамгаалах судалгаа, шинжилгээ хийх, үр дүн, санал, зөвлөмжийг үйл ажиллагаандаа ашиглах, мэдээлэх, нийтийн хүртээл болгох, гамшгийн мэдээллийн санг бүрдүүлэх ажлыг улсын хэмжээнд онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хэрэгжүүлнэ. Гамшгийн мэдээллийн сан дараахь мэдээллээс бүрдэнэ.³⁵ Үүнд: 1.Гамшгийн эрсдэлтэй нутаг дэвсгэрийн газар зүйн мэдээлэл; 2.Гамшигт нэрвэгдэж болзошгүй хүн ам, дэд бүтцийн бүртгэл, мэдээлэл; 3.Гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын болон хохирлын дүн мэдээ; 4.Бусад мэдээлэл.
2.Гамшгийн үеийн үйл ажиллагаа		
2	Гамшгийн харилцаа холбоо, зарлан мэдээллийг зохион байгуулах	Гамшиг болон аюулын дохио, сэрэмжлүүлэг, гамшгийн нөхцөл байдал, авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээг мэдээлэх зорилгоор зарлан мэдээллийг шуурхай зохион байгуулна. Гамшиг болон аюулын тухай мэдээ, мэдээллийг цуглуулах, холбогдох шийдвэрийг төрийн

³³ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.12.1.)

³⁴ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.13.1.)

³⁵ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.14.1.)

		болон нутгийн захиргааны байгууллагад хүргэх, түүнчлэн улс хооронд харилцан мэдээлэл солилцоход харилцаа холбооны бүх төрлийн сүлжээг ашиглана. Гамшиг болон аюулын дохио, сэрэмжлүүлгийг харилцаа холбоо, хэвлэл мэдээллийн байгууллага өмчийн хэлбэр үл харгалзан шуурхай, үнэ төлбөргүй дамжуулах үүрэгтэй. Голомтын бүсэд үүрэг гүйцэтгэж байгаа шуурхай бүлэгтэй холбоо зохион байгуулах, мэдээлэл солилцох ажиллагааг онцгой байдлын болон төрийн тусгай чиг үүрэг бүхий байгууллага гүйцэтгэнэ. ³⁶
Голомтын тогтоох	бүс	Аймаг, сум, нийслэл, дүүргийн нутаг дэвсгэр, объектод хор уршгийг арилгах арга хэмжээг шууд удирдан зохион байгуулж байгаа мэргэжлийн байгууллагын удирдлага, эсхүл мэргэжлийн байгууллагын саналыг үндэслэн тухайн шатны Засаг дарга; хэд хэдэн аймгийн нутаг дэвсгэр болон улсын онц чухал объектод онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтооно. Голомтын бүсэд хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээг тухайн шатны онцгой байдлын байгууллага удирдлага, зохион байгуулалтаар хангаж, хяналт тавина. ³⁷
Эрэн хайх, аврах		Эрэн хайх, аврах ажиллагааг томилгоот шуурхай бүлэг гүйцэтгэнэ. Шуурхай бүлгийн удирдагч онцгой байдлын байгууллагын алба хаагч байх ба эрэн хайх, аврах ажиллагааг удирдан зохион байгуулах үүрэгтэй. Эрэн хайх, аврах ажиллагаанд оролцож байгаа сайн дурын хэсэг, иргэн шуурхай бүлгийн удирдагчийн зааврын дагуу үүрэг гүйцэтгэнэ. Нэрвэгдэгсдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээг эмнэлгийн байгууллага өмчийн хэлбэр үл харгалзан шуурхай үзүүлэх үүрэгтэй. ³⁸
Хүч дайчлан нүүлгэн шилжүүлэх	хэрэгсэл гаргах,	Гамшиг, аюулт үзэгдэл, ослын үед шаардлагатай тохиолдолд хүч хэрэгслийг дайчлан гаргаж, хүн ам, мал, амьтан, эд хөрөнгө, музейн үзмэр, цуглуулга, түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг аюулгүй газарт нүүлгэн шилжүүлнэ. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж нь хүн амыг нүүлгэн шилжүүлэх талбай, байршуулах байр, байгууллага, хуулийн этгээд нь түр цугларах аюулгүйн талбайтай байна. ³⁹
Гамшгийн уршгийг арилгах	хор	Гамшгийн хор уршгийг арилгах үйл ажиллагааг төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээд өөрөө, эсхүл үүссэн нөхцөл байдлыг харгалзан Онцгой байдлын байгууллага мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гүйцэтгэнэ. ⁴⁰

³⁶ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.16.1.)

³⁷ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.17.1.)

³⁸ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.18.1.)

³⁹ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.19.1.)

⁴⁰ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.20.1.)

3.Хойшлуулшгүй сэргээн босгох ажиллагаа		
3	Нийгмийн амьдралыг хэвийн нөхцөлд оруулах;	Нөхөн сэргээх, урт хугацааны болон түр зуурын арга хэмжээ авах, ахуйн үйлчилгээ болон орон сууцаар хангах явдал юм.
	Дэд бүтцийг сэргээн босгох.	Сэргээн босголт нь гамшигт нэрвэгдэгсдийг гамшгийн өмнөх хэвийн нөхцөл оруулах оролдлого юм. Барилга байгууламж, дэд бүтцийг сэргээн босгох урт хугацааны хөгжлийн төлвийг хэлнэ. Хойшлуулшгүй сэргээн босгох ажиллагаанд дотоодын болон гадаад улсын, эсхүл олон улсын байгууллага, хуулийн этгээд, иргэдийн хүмүүнлэгийн тусламжийг авч болно. ⁴¹

Хүснэгт 1. Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны үе шатуудад хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Бодлого нь тодорхой үзэл баримтлал дээр тулгуурласан байх бөгөөд үзэл баримтлал нь нийгмийн хөгжлийн чиг хандлагатай уялдсан Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжийн үзэл санаанд нийцэн боловсрогдсон, тухайн чиглэлд голлон баримтлах чиг шугам гэж үзэж болохоор байна.

Тэгэхээр гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тулгуурласан байхаас гадна гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогод түүнийг хэрэгжүүлэх стратеги агуулагдаж байдаг нь тодорхой байна.

Иймд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого, стратеги нь дараах баримт бичгүүдэд тулгуурлагдсан байх бөгөөд бодлого, стратегийн тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлж болохоор байна. Үүнд:

- Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал
- “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого
- Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээг Монгол Улсад хэрэгжүүлэх дунд хугацааны стратеги
- Төрийн цэргийн байгууллагын хөгжлийн стратеги-2030
- Онцгой байдлын ерөнхий газрын стратеги төлөвлөгөө /2021-2024 он/ зэрэг баримт бичгүүд

“Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах сендайн үйл ажиллагааны хүрээ 2015-2030” баримт бичгийн дунд хугацааны стратеги нь байгалийн болон хүний буруутай үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй том, жижиг цар хүрээтэй, давтамж ойр болон ховор тохиолддог, гэнэтийн болон удаан хугацаанд үргэлжилдэг гамшиг, аюулт үзэгдэл, түүнчлэн хүрээлэн буй орчин, технологийн болон биологийн гаралтай аюулт үзэгдэл, эрсдэл зэргийг хамааран ойлгохоос гадна гамшгийн

⁴¹ Гамшгаас хамгалах тухай хууль. (2017.21.3.)

эрсдэл, хүний амь нас, амьжиргаа, нийгэм, эдийн засаг, эрүүл мэнд, биет болон нийгэм соёл, хүрээлэн буй орчин, бизнес, олон нийт, улс оронд учрах хохирлыг бодитой бууруулах асуудлыг хэрэгжүүлэх юм. Мөн “Тогтвортой хөгжлийн зорилт 2030”-г тусгасан өргөн хүрээний, хүн төвтэй гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах арга зам, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах бодлого, үйл ажиллагаа нь үр ашигтай, үр дүнтэй байх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Гамшгийн эрсдэл нь улам бүр нарийн төвөгтэй, хавсарсан шинж чанартай болж, орон нутаг, үндэсний, бүс нутаг, олон улсын хэмжээнд хавсарсан, цуварсан аюул нэмэгдэж байна.

Гамшгийн менежментийн уламжлалт арга барил хангалтгүй болсоныг хүлээн зөвшөөрч, гамшгийн удирдлагаас гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг бууруулах үйл ажиллагааны удирдлагад шилжин тогтвортой хөгжлийг бий болгох, ядуурлыг арилгах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах, гамшгийг тэсвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх хүрээнд Онцгой байдлын байгууллагын хөгжлийн чиг хандлага чиглэгдэн ажиллаж байна.

Дүгнэлт

Дэлхий дахинд олон нийтийн оролцоотойгоор гамшгийн эрсдэлийг бууруулах асуудлыг чухлаар авч үзэх болсон. Тухайлбал, НҮБ-ын Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах газраас 2015 онд Япон улсын Сендай хотноо зохион байгуулсан Дэлхийн бага хурлаас гаргасан “2015-2030 онд Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээ” баримт бичигт гамшгийн эрсдэлийн ойлголт, мэдлэгийг сайжруулах, хөрөнгө оруулалт хийх, гамшгийн эрсдэлийг удирдах засаглал болон бэлэн байдлын чадавхыг бэхжүүлэх, орон нутгийн засаг захиргаа, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлэх, уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй гамшгийн эрсдэлийг бууруулах”⁴² үйл ажиллагааг үндсэн чиглэл болгон тусгасны дагуу улс орнууд энэхүү чиглэлийн хүрээнд бодлогоо тодорхойлон үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн хэрэгжүүлж байна.

Манай орны хувьд Засгийн газар, яам, агентлаг, нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны байгууллага, иргэний нийгмийн, шинжлэх ухааны байгууллага, хувийн хэвшил, иргэд, олон нийт, олон улсын байгууллагуудын түншлэл, хамтын ажиллагаанд суурилж хэрэгжүүлж болохоор байна.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож, олон нийтийн ухамсар хандлагыг өөрчилж, тэдний оролцоог нэмэгдүүлж удирдлага, зохион байгууллалтаар хангах нь гамшгийн бүх шатанд тохирох арга хэмжээг ончтой авч

---

⁴² Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны 355 дугаар тогтоол. "Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээг Монгол Улсад хэрэгжүүлэх дунд хугацааны стратеги"

хэрэгжүүлэх зохицуулалт сайжирдаг ач холбогдолтой. Эрсдэлийг бууруулах хамгийн тулгуур зорилт нь гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, хохирол багатай даван туулах, учирч болзошгүй хохирол, нөлөөг багасгахад чиглэгдэх ёстой. Зохистой менежментийг хэрэгжүүлж, бүх шатанд тогтворжуулснаар хожим ирээдүйд тохиолдож болзошгүй эрсдэл, аюул ослыг зайлуулах, бууруулах боломж бодитой болхоос гадна, олон нийтийн үл итгэх сэтгэл зүйн асуудлыг ч нааштай шийдэхэд дөхөм болно. Болзошгүй гамшгийн эрсдэл, түүний үр дагаврыг даван туулах ажиллагааг цаг хугацаанд авч хэрэгжүүлснээр ирээдүйд учир болох эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж зохицуулалттай удирдлагатай болгож чадна.

Аливаа гамшиг, аюулт үзэгдлээс учрах болзошгүй эрсдэлийг бууруулахад ашиглаж болох хэрэглүүр, арга замуудыг зөв тодорхойлж, зохистой хэрэглэх явдал туйлын чухал. Эдүгээ нийгмийн хамгааллын арга хэмжээ, үйл ажиллагааны стратеги төлөвлөлт, эдийн засгийн арга хэмжээ, инженерийн ба барилга байгууламжийн бодлого зэрэг олон аргыг эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр өргөн хэрэглэх болсон.

Санал

- Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого, стратегийн харилцан хамаарлыг тодорхойлохдоо тактикийн асуудлыг тусгах. Ингэснээр нөөц болон цаг хугацааны хувьд илүү тодорхой байж стратегийг бодит ажил хэрэг болоход туслана.

- Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлого нь Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тулгуурласан байх бөгөөд үндэсний аюулгүй байдлын хүрээнд улс орны тогтвортой хөгжлөөс эхлээд иргэн бүрийн амь нас, ахуй амьдралыг аливаа гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлж байгаа учраас аюулгүй байдал, тогтвортой хөгжил, эрсдэл гурвын харилцан хамаарлыг тусгах.

Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны стратеги нь улс орны хэмжээнд гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны бодлогын зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн учраас өнгөрсөн, одоо, ирээдүй гэсэн системийн онолын хүрээнд судалж боловсруулалтыг хийх.

ЭХ СУРВАЛЖИЙН ЖАГСААЛТ

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль. “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл. №01. 1992.
2. Гамшгаас хамгаалах тухай хууль. “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл. №07. 2017.
3. Төрийн албаны тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл №01. 2018
4. Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хууль. “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл. №36. 2016.
5. Монгол Улсын Их Хурлын тогтоол. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал. “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэл. №48. 2010.
6. Монгол Улсын Их Хурлын тогтоол. Алсын хараа-2050 Монгол Улсын урт хугацааны
7. Батлан хамгаалах бодлогын шинэчлэл. Уб., 2017.
8. Бор Ж., Чулуунбат В. Үндэсний аюулгүй байдлын онолын үндэс. Уб., 2012.
9. Эрдэнэцогт Д. Цэргийн албаны аюулгүй байдлыг хангах үндэс. Цэргийн ухааны докторын зэрэг горилсон диссертац. Уб., 2002.
10. Data from International Labour Organization (ILO) LABORSTA Database and OECD
11. National Accounts Statistics. See Methodological Note. 2020
12. ОБЕГ. www.nema.gov.mn.
13. Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем. www.legalinfo.mn.